

Xorijiy tilni o'rganishda she'riy asarlarni to'g'ri talqin etishning ahamiyati

Azamat Norqobil o'g'li Maxsumov
Samarqand davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy tilni o'rganishda she'riy asarlarni to'g'ri talqin etishning ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida.

Kalit so'zlar: to'g'ri talqin etish, she'riyat, omillar, yondashuv, ilmiy, pedagogik, ta'lim, innovatsiya, rivojlanish, xabar, aloqa, xorijiy til, shaxsiy, motivatsiya, metod, faoliyat, munosabat.

The importance of correct interpretation of poetry in the study of a foreign language

Azamat Norqobil o'g'lu Makhsumov
Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article discusses the importance and specific features of correct interpretation of poetic works in learning a foreign language.

Keywords: correct interpretation, poetry, factors, approach, scientific, pedagogical, educational, innovation, development, message, communication, foreign language, personal, motivation, method, activity, attitude.

Ijtimoiy hayotning barcha sohalari globallasuvi davrida chet tillarini o'rganishda she'riy asarlardan foydalanish muammosi nihoyatda dolzarb bo'lib qoladi. Globallasuv degani, odamlarning shaxsiy aloqalarining roli tobora ortib bormoqda va demak, og'zaki muloqot, shu jumladan, chet tilini bilishni talab qiladigan millatlararo muloqotdir. She'riyat jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va umumiy madaniy taraqqiyotining asosiy omillaridan biriga aylanmoqda. She'riyat shaxsni shakllantirishda va ta'limni takomillashtirishda juda katta rol o'ynaydi, chunki u bilan siz boshqa mamlakatning ma'naviy boyliklariga to'g'ridan-to'g'ri kirishingiz mumkin. Shu sababli, so'nggi yillarda mamlakatimizda she'riyatga, asosan ingliz tili she'riyatiga qiziqish sezilarli darajada oshgani ajablanarli emas. Endi ikki yoki undan ortiq tilni bilish har qanday zamonaviy yuqori ma'lumotli kishining shubhasiz atributidir. Chet tilini bilish haqiqiy ehtiyojga aylandi, u holda yuqori maoshli ish topish va muvaffaqiyatli martaba qurish allaqachon mumkin emas. So'nggi o'n yilliklarda xorijiy davlatlarda yuz bergan yangi siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy

o'zgarishlar, uning G'arb davlatlari bilan faol va samarali hamkorlik qilishga intilishi chet tili sub'ekti vazifasini kengayishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi va uning maqsadi, vazifalari va mazmunini qayta ko'rib chiqishga olib keldi. Chet tillarini o'qitish yangi siyosiy vaziyat, xalqaro hamkorlik va xalqaro aloqalarning kengayishi bugungi kunda chet tilini chuqurroq bilishni taqozo etmoqda.

Yuqorida aytilganlarning barchasi universitetning o'quv intizomi sifatida "chet tili" fanining obro'sini sezilarli darajada oshiradi. Va bu yerda she'riyat tushunchasi birinchi o'ringa chiqadi. Albatta, o'rganishda she'riyat muammosi har bir mavzuda paydo bo'ladi, lekin bu chet tilini o'rganishda ayniqsa keskindir. Hamma gap predmetning o'ziga xos xususiyatlarida bo'lib, talabdan ma'lum bir bazaga va aloqa qobiliyatiga ega bo'lishni talab qiladi. Bu ko'pincha talabalar uchun muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi va xohish yo'qoladi. Shuning uchun she'riyatni chet tilini o'rganishda asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida ko'rib chiqsak, xohishlar insonning sub'ektiv dunyosiga ishora qiladi, uning ichki motivlari bilan belgilanadi. Shunday qilib, she'riyatni tashqaridan chaqirishning barcha qiyinchiliklari. Inson chet tilini o'rganishga qodir bo'ladi, agar u o'zi uchun bunga ehtiyoj sezsa, ya'ni u g'ayratli bo'lsa.

Keling, insonning she'riyat sohasi nima ekanligini va u ta'lim faoliyatida qanday tavsiflanganligini aniqlashga harakat qilaylik. Olimlar "she'riyat" tushunchasini turlicha talqin qilmoqdalar: K.Vilyunas turtki orqali mavjudlik sharoitlarini, G.A. Kovalev - axloqiy va siyosiy munosabatlarni va J. Godefroy - sub'ekt harakat qilishi kerakligini ko'rib chiqadi. Bu yoki boshqa yo'l bilan, ko'pchilik motivning motiv, yoki niyat yoki maqsad ekanligiga rozi. Shuning uchun ushbu kontseptsiyaga barcha mumkin bo'lgan jihatlarni hisobga olgan holda har tomonlama yondashish kerak.

Endi biz o'qitishda yuz beradigan turtki turlarini, xususan, chet tilini tavsiflaymiz. Ular birgalikda ta'lim she'riyati deb nomlanadi.

She'riyat tashqi holatlar bilan bog'liq emas, balki to'g'ridan-to'g'ri ob'ektning o'zi bilan bog'liq. U ko'pincha protsessual she'riyat deb ham ataladi. Inson to'g'ridan-to'g'ri chet tilini yaxshi ko'radi, u o'zining intellektual faoliyatini namoyish qilishni yaxshi ko'radi. Tashqi motivlarning harakati (obro'-e'tibor, o'zini tasdiqlash va boshqalar) ichki motivatsiyani kuchaytirishi mumkin, ammo ular faoliyatning mazmuni va jarayoni bilan bevosita bog'liq emas.

Endi esa chet el tilini o'rganish she'riyatda qanday turtki bo'lganligini aniqlash maqsadida universitetimizda lisoniy bo'lgan mutaxassisliklar talabalari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga to'xtalamiz. Hammasi bo'lib 200 kishi bilan suhbat o'tkazildi, o'z-o'zidan tanlab olish usuli qo'llanildi. Respondentlarning javoblari quyidagicha bo'ldi:

- "Men o'rganaman, faqat o'quv dasturiga muvofiq bo'lganligi sababli" - 60%
- "Chiqib ketmaslik uchun" - 19%

- "Men yaxshi ish topmoqchiman, muvaffaqiyatli martaba qurmoqchiman" - 10%

- "Chet elga sayohat qilish, chet elliklar bilan muloqot qilish" - 6%

- "Men she'riyatni o'rganaman, chunki u qiziq" - 5%

Albatta, og'zaki so'roq qilish usuli vaziyatni har tomonlama yoritishni va yashirin sub'ektiv ma'nolarni ochib berishni talab qilmaydi, ammo ba'zi bir xulosalar albatta chiqarilishi mumkin: universitetda chet tilini o'rganish she'riyatni to'g'ri talqin etishning ahamiyati talabalarning aksariyati adabiyotshunoslik motiviga asoslanadi. Ya'ni, ular uchun o'quv jarayoni odatdagi ishlash yoki majburiy xatti-harakatlar deb aytishimiz mumkin. Talabalarning ozgina qismi o'z-o'zini tasdiqlash ("muvaffaqiyatli martaba qurish") va mansublik ("sayohat qilish", "chet elliklar bilan muloqot qilish") sababini ko'rsatdi. Shu bilan birga, o'quvchilarning atigi 5 foizida she'riyatga nisbatan ichki motivatsiya mavjud - ular chet tilini yoqtirgani uchun o'rganishadi.

Asosiy xulosa shundan iboratki, o'quvchilarni asosan tashqi motivlar boshqaradi, shu bilan birga salbiy motivatsiya salmoqli ulushga ega ("haydalmalik uchun"). Bu bir xil qarama-qarshilikni anglatadi, chunki chet tilini bilish obro'si va uning ijtimoiy hayotdagi ahamiyati o'sdi va ehtimol, ijobiy turtki bo'lishi kerak edi. Bundan tashqari, o'quvchilarning ichki motivatsiyasiga qarshi kurashish uchun korxonalar harakati zarurligi aniq.

Yuqorida keltirilgan turtki va turtki turlarining barchasi insonning chet tilini o'rganishda asosiy motivatsiyasi hisoblanadi. Shunga qaramay, agar motivatsiya juda kuchli bo'lsa, faollik va keskinlik darajasi oshib borishini unutmang, natijada ish samaradorligi pasayadi. Bunday holda, yuqori motivatsiya istalmagan hissiy reaksiyalarni keltirib chiqaradi. Chet tilni o'rganish quvonchi bilan yuqori samaradorlik bir vaqtda mavjud bo'lgan optimalni topish kerak.

Xorijiy tillarni o'qitishda lingvistik va she'riyatdan foydalanish til o'rganish uchun motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi, bu sharoitda universitet ta'limi muhim, chunki chet tili aloqasi o'zi qo'llab-quvvatlanmaydi. O'qish uchun eng muhim motivatsion stimullar chet tili - bu o'zining umumiy doirasini kengaytirish istagidir.

Til va madaniy jihat tadqiqotga qiziqish yaratish va saqlab qolish uchun kuchli qo'ldir chet tillari va chet tilini o'rganishda she'riy asarlarni to'g'ri talqin etish motivatsiyani oshiradi.

Chet tilni o'rganish uchun eng muhim joylardan biri turli xalqlar madaniyati bilan keng tanishish bilan birga ajratilgan. Bu orqali chet tilini o'rganish, boshqa madaniyatga kirib borish sodir bo'ladi, urf-odatlar va qadriyatlar bilan aloqalarni kengaytiradi shaxsni tarbiyalaydi. Har qanday xorijiy tillarni o'zlashtirish, til, fan yoki san'at har doim haqiqatlarni o'zlashtirish bilan bog'liq madaniyatdir. Chet tilni bilish boshqa xalq madaniyati kalitidir. Ushbu tilda gaplashish, aloqa va ifoda

vositasidir. Tajriba tilda aks etadi. Odamlar, uning tarixi, moddiy va ma'naviy madaniyati, balki madaniy qadriyatlarni tushinadi.

O'quv jarayonida ona yurt va mamlakat madaniyati haqida bilim olayotgan, o'rganilayotgan til (adabiyot, musiqa, me'morchilik, rasm, tarix haqida, urf-odatlar va boshqalar), ijtimoiy hodisalar haqida, madaniy munosabatlar haqida, talaba olgan bilimlarini taqqoslaydi va o'zini o'zi shakllantiradi.

"She'riyatni o'rganmagan kishi o'z tili haqida hech narsa bilmaydi. "Buyuk I. V. Gyotening bu so'zlari chindan ham mohirona sodda tarzda ta'riflangan, turli xalqlarning tillarini o'rganishning ahamiyati katta. O'quv jarayonida birovning nutqini tushunishdan mamnuniyat va qoniqishga yordam beradi. Odamlar, ularning tarixi, yutuqlari, urf-odatlari haqida ko'plab ma'lumotlarni, an'analar, madaniy va axloqiy qadriyatlarni chet tili bilan tanishtirish madaniyati sizning tilingizni chuqurroq bilishga qiziqishni oshiradi, ularning etnik guruhi rivojlanishining barcha jihatlarini quvvatlaydi. Madaniy materiallarni o'rganish motivatsiyasini keskin oshiradi.

Biz uchun bu xulosa nihoyatda muhim, chunki talabalar tilini o'rganish she'riyatsiz mumkin emas. Psixologlarning tadqiqotlariga ko'ra A.K. Markova, A.B. Orlova, she'riyat sohasiga quyidagilar kiradi: bir qator motivlarning qancha jihatlari: *ideallar va qadriyat yo'nalishlari, ehtiyojlar va kognitiv qiziqishlar*. Ya'ni, biz quyidagi xulosaga kelamiz, talabalarni madaniy materiallar bilan tanishtirish, uyg'otishga yordam berish kognitiv motivatsiyani inkor etish, ularning umumiy madaniyatini rivojlantirish. Bularda jarayonlar - bu estetik ideallarni, estetik hissiyotlarni shakllantirish estetik did, estetik ong.

She'riyatga qiziqish muqarrar ravishda kam bo'lmagan qiziqish bilan bog'liq chet tillari hayoti, madaniyati uchun bog'liqdir. She'riyatdagi materiallarni idrok etish asosan talaba shaxsining estetik salohiyati bilan belgilanadi, shuning uchun va boshqa jamiyat haqida ko'proq ma'lumot olish istagi darajasini rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни// “Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори” китобида. – Т.: Шарқ, 1997. – Б. 20-29.

2. Мирзиёев Ш.М. “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлиги гарови” мавзусидаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 48 б.

3. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. – Т.: Ўзбекистон, 2017.– 102б.

4. Абдуазизов А.А. Матн когнитив фаолият маҳсули // Til taraqqiyotning qonuniyatlari. –Самарқанд:СамДЧТИ, 2009.– 23 б.
5. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек фразеологиясининг баъзи масалалари. – Тошкент: Фан, 1966.– 20 б.
6. Йўлдошев Б. Фразеологик услубият асослари. – Самарқанд: СамДУ нашри, 1999.– 103 б.
7. Абдуазизов А.А. Матн когнитив фаолият маҳсули // Til taraqqiyotning qonuniyatlari. – Самарқанд:СамДЧТИ, 2009.– 23 б.
8. Авдеева О.И. Всероссийская научная конференция «Фразеология на рубеже веков: достижения, проблемы, перспективы» // Филологические науки. – М., 2000. - №5. – С. 122-125.
9. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1959. – 351 с.
10. Арсеньтева Е.Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте. – Казань: Казань гос.ун-т, 2006. – 172с.
11. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 89 с
12. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода – Москва: ЛКИ, 2010. – 169 с
13. Бодуен де Куртене Избранные труды по общему языкознанию. – М.: Наука, 1963. – 324 с
14. Бурдин Л.С. Состав лексики с «предупредительными» пометами в толковом словаре английского языка малого типа. // Вопросы лингвистики и методики преподавания иностранных языков. – М.:Изд. МГУ, 1996. – 558.
15. Верещагин А.М. Язык и культура. Лингвострановедение и преподавание русского и иностранного языков. М., 1990.
16. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. Воронеж, 1996.
17. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) – М.: ЛКИ, 1990, – 190 с.
18. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления. – Новосибирск: Наука, 2006. –344 с.
19. Миньяр-Белоручев Р.К. Последовательный перевод – М.: Академия, 1969, – 323 с.
20. Готлиб Р. А. Социальная востребованность знания иностранного языка / Р.А.Готлиб / Социологические исследования, № 2, 2009. С. 122–127.
21. Обучение иностранным языкам. Материалы для специалиста образовательного учреждения. М., 2003. 192 с.
22. Паршин А. Теория и практика перевода – М.: Академия, 2001. – 287с.

23. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика – М.: Академия, 1974. – 321с